

Láng Miklós

Magyar szavakkal – magyaros fogalmazással

Nemcsak az, hogy a Gyógyszerészet című folyóiratnak 35 éven át voltam a technikai szerkesztője, hanem a Magyar Orvosi Nyelv 2013. évi 1. számában Bősze Péter tollából megjelent tanulmány is „feljogosít” arra, hogy (mint azt tettem 2006-ban és 2009-ben is) átnézzem, merre felé is haladtunk (haladtunk?) a címbeli témával e hosszú idő alatt.

Büszkék nem lehetünk a javulásra. Engem laikusként is bánának azok az idegen szavak, amelyeknek ismerem a magyar jelentését. Bősze Péter azt írta, hogy a tudományos közleményekben is hátrányos az olyan idegen szavak használata, amelyeknek van magyar megfelelője. Ennek figyelembevételével szemelgettem ki egykori folyóiratomból 2015. évi 3. számából az idegen szavakat, de olykor változtattam a fogalmazáson is, ha például ezt kívánta meg az idegen (esetleg fölösleges) szó magyarosítása.

– ...idősebbeknek nem javasolt adni, mert érdemi hatékonyság a felnőttkori újabb esetek megelőzésére tőle a tapasztalat szerint nem várható.

Gördülékenyebb lenne így: ...idősebbeknek nem javasolt, mert a felnőttkori esetek megelőzésére a tapasztalat szerint nem alkalmas.

– ...az adott készítménnyel kellő gyakorlattal... rendelkező orvos szükséges a biztonságos... alkalmazáshoz.

Jobb változatban: ...a készítmény ...biztonságos alkalmazásához megfelelő gyakorlatú orvosra van szükség. (Így a fölösleges rendelkezni ige is kimaradt.)

– Teljesen eliminálták a fehérje jellegű komponenseket.

Azaz: Teljesen kiküszöbölték (kihagyták) a fehérjejellegű összetevőket.

– A vizes hasmenés miatti hospitalizáció... mind a kórházak gyermek osztályait, mind a szülőket... megviseli.

Váltsuk magyarra a hospitalizáció szót: A vizes hasmenés miatti kórházi ellátás megterheli a kórházakat és a szülőket is.

– Az általuk végzett két kontrollált retrospektív vizsgálat...

Irjuk magyarul mindkét idegen szót: ellenőrzött, visszamenőleges (vizsgálat).

– ...lényegesen csökkentek a csecsemőkori oltások kapcsán előzőleg tapasztalt oltási reakciók.

Elhagyhatnánk két fölösleges szót is ebből a mondatból: ...lényegesen csökkentek a csecsemőkori oltásokkor korábban tapasztalt reakciók. (A kapcsán szó sok más mondatban is fölösleges.)

– A régebbi fejlesztésű gyógyszerkészítményeknél a gyulladás megjelenésének veszélyével számolni kell.

Azaz: A régebbi fejlesztésű gyógyszerkészítmények használatkor számolni kell a gyulladás megjelenésének a veszélyével. (Elkerültük a -nél helyhatározói ragot, amely nem ide való: lámpafénynél; ennél a megállónál stb.)

– Átlagosan minden második csecsemő az RSV talaján pneumococcus otitis mediát is le kell küzdjön.

Csak a lényegét javítom: ...a csecsemőnek le kell küzdenie.

– ...ritkasága ellenére a betegség súlyossága, a minimálisan 10 %-os halálozás az egyén számára a védőoltás fontosságát húzza alá.

Egyszerűbben fogalmazva: A védőoltás fontos, mert bár a betegség ritka, de olyan súlyos, hogy a halálozás elérheti a 10%-ot.

– Cseppfertőzéssel terjedve járványos előfordulású, évente Magyarországon is minimálisan 50 ezer jelentett esettel.

Nézzük másként: Cseppfertőzéssel járványt is okozhat; hazánkban évente legalább 50 ezer esetet jelentettek.

– ...az Egyesült Királyságban végzett vizsgálat során az eredetileg alacsony Se-statuszú idős betegeknek az össz- és a nem HDL-koleszterinszint jelentős csökkenését figyelték meg 100, illetve 200 µg/nap SE adagolása mellett.

Magyarosabban fogalmazva: ...az eredetileg alacsony Se-statuszú, idős betegek nem HDL- és összkoleszterinszintje jelentősen csökkent az SE 100, illetve 200 µg/nap adagjától.

Bősze Péter

HELYESÍRÁSI MEGFONTOLÁSOK AZ ORVOSI NYELVBEN

Mozaikszói főnévi szókapcsolatok

A többtagú biológiai-orvosi szakneveket, fogalmakat rendre betűszókkal, ritkán szóösszevonásokkal jelöljük, méghozzá az angol nevük, nemzetközileg elfogadott formájával.

SMAD (similar to „mothers against decapentaplegic”)

MHC (major histocompatibility complex)

Ha főnévvel társítjuk, írásukban kétféle nehézséggel is találkozhatunk:

- A betűszót a szakkifejezés kiejtett formájának megfelelően társítjuk: ennek alapján döntünk az egybe- vagy különírásról.

similar to „mothers against decapentaplegic” + jelfogó

Az idegen szó szerkezet egy fehérjének a neve, tehát főnévként értékeljük, és ennek a jelfogójáról van szó, amely tehát szóösszetételt képez. A forrásnyelv szerinti idegen kifejezések utótagjait azonban különírjuk, tehát similar to „mothers against decapentaplegic” jelfogó. A betűszóval azonban már kötőjellel társítjuk, így fejezzük ki az összetartozást: SMAD-jelfogó.

major histocompatibility complex + receptor

Fehérjeegyüttes neve, és a fentiek vonatkoznak rá: major histocompatibility complex receptor, MHC-receptor. A fogalomnak írhatjuk a magyar megfelelőjét is: fő hisztokompatibilitási képződmény. Az utótagot most már a magyar helyesírás szerint írjuk: főhisztokompatibilitásiképződmény-receptor. Az ilyen szavak azonban értelmetlenek, ezért – jóllehet a különírás is megengedett (fő hisztokompatibilitási képződmény receptor) – sokkal inkább a szerkezetes, esetleg a jelzős megoldás a helyénvaló: fő hisztokompatibilitási képződmény receptora; fő hisztokompatibilitási képződményi receptor.

- Előfordul, hogy a társítandó főnév része a szakkifejezésnek. Akár szó szerint is. Az efféle túlírás, a névből szereplő szó ismétlése fölösleges. Ennek ellenére rákényszerülhetünk: a kifejezés az adott szöveggörnyezetben így érthető meg. Van erre példa az angol szakszövegekben is.

SMAD (similar to „mothers against decapentaplegic”) + fehérje

A fogalom egyféle fehérje neve, tehát szükségtelen utána írni, hogy fehérje. Szokásosan nem is tesszük. Az ilyen betűszói molekulanevek ezrével vannak, úgyhogy még a szakember sincs mindig tisztában a jelentésükkel, emiatt írják hozzá a kiegészítést; a példánkban azt, hogy fehérje. Ezt az eredeti idegen szó szerkezettől különírjuk. De ugyanígy járunk el a betűszóknál is: hiszen ez nem a név tartozéka, és jelöletlen viszonyt vagy jelentéssűrítést sem fejez ki, ha nem „föls” névjárlék, a névjárléket pedig különírjuk.

Ugyanígy járunk el az enzimek stb. nevével is: a *hidroxiláz enzim*, *fehérje-kináz enzim*. A *hidroláz*, *fehérje-kináz* megnevezésből tudjuk, hogy enzimről van szó. Az *enzim* kiegészítés tehát nem tartozéka a névnek, nem névtartozék, inkább főnévi bővítmény alaptagjának tekinthető, névjárlékként értelmezhető; következésképpen különírjuk.